

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԷԶԵՐ

ՆՈՎԵԼԼԻ

Անտիֆի Գ. Թուով
խօսած էինք Նո-
վելլի մասին եւ իր
խաղաղած գերերուն
մէջէն նշանակած էինք
Շայլոֆի դերն իբրեւ
իր ամէնէն կատար-
եալ ստեղծագործու-
թիւնը։ Այս Թուով
կը հրատարակենք ի-
տալացի մեծ արուես-
տագէտին լուսանկարը
այդ դերին մէջ։ Պատ-
կերը հրաշակերտ մըն
է ինքնին, Բամպրան-
տի Հրէաներուն նշա-
նաւոր շարքին մէջ
մտնելու արժանի։
Նովելլի յաջողած է
իր գէմքին տալ նոյն
ինքն գիմակը Հրէու-
թեան, հակասական
խառնուրդովը ան-
պատկառ հեգնու-
թեան, յամառ հա-
ւատքի, վիթխարի գծծութեան ու գիւային | իսկ հին հագուստները։

ՆՈՎԵԼԼԻ ՇԱՅԼՈՔԻ ԴԵՐԻՆ ՄԷՋ

խորամանկութեան ։
Նրեք տարի անդադար
ուսումնասիրելէ, ցե-
ղին բոլոր զանա-
զանութիւնները մո-
տէն քննելէ ետքն է
որ Նովելլի կազ-
մաւորած է իր տի-
պարը ։ Այս Հը-
րէան սակայն, ընդ-
հանուր Հրէութիւնը
խտացնելով հանդերձ,
Վենետիկի Հրէան է
մասնաւորապէս ։
կեթօքներուն շրջանին
Հրէան, զոր Նովելլի
կրցած է գրէթէ նոյ-
նութեամբ գտնել Վե-
նետիկի այսօրուան
Հրէայ ծերունիներու
մէջ որոնք—ինչպէս
եւ Պոլսոյ ծեր Հրէա-
ները—անփոփոխ պա-
հած են հին հողին ։
հին գէմքը եւ նոյն

ՎԱՐՊ ԵՒ ՍՈՒԱԿ ԱՅԼԱՌԱՆՈՒԹԻՒՆ (°)

(Շար.)
Ե

Արդ, քիչ մը վստահութիւն ստանալով,
սոխակը սկսաւ ամէն առտու իր քաղցրանուագ
եղանակովը Վարդարանը հնչեցնել ։ Բայց
որ առհասարակ քաղաքացւոց մէջ շուռէն ինկաւ-
չէին գիտեր թէ ո՛վ է կամ որո՛ւն սիրահա-

(°) Տես Անտիֆի, քիւ 1 ։

բուած է ։ Բայց ստիկա հոգ չէին ընէր, եւ
ձայնին քաղցրութեանը զմայլած՝ արտօնա-
քով ունկնդիր կ'ըլլային ։

Սակայն, ամենագեղեցիկ Անթառամ-Վարդը
Զեփուրին պատմութեանէ հասկցաւ թէ Սիրա-
հար-Սոխակը եկած է ։ Բայց չգիտնալ
ձեւացնելով, սուրհանդակը կանչեց եւ քաւ-
«այս ի՞նչ վրդովմունք է որ քաղաքս ինկեր է,
եւ ո՛վ է ան որ այսքան համարձակութեամբ
Վարդարանը կը հնչեցնէ ։ միթէ անքնա՞կ կը
կարծէ այս տեղը ։ չուտով գնա՛ վնտոնէ գտի
զանի եւ հասկցիր թէ ո՛վ է, որո՛ւն սիրոյն

համար այսքան համարձակ կ'աղաղակէ , աղէկ մը տեղեկանալով եկուր ինծի իմացուր :

Գնաց Ձեփիւռը , եւ շատ փնտռելէ ետքը՝ դռնապանին տանը վերնաշարիւր գտաւ զայն , ճանչցաւ խոյր՝ եւ բարեւելով ըսաւ . « Բա՛րով ես եկեիր , ո՛վ սիրահար ազնիւ երիտասարդ : Խոնչպէս գտար այս քաղաքը եւ ի՞նչ կերպով կրցար մտնել այստեղ , եւ ի՞նչպէս համարձակեցար երեւալ եւ եղանակել հոս :

« Ըսի քեզի որ շատ նեղութիւն պիտի քահես . թէպէտեւ ուրախ եմ որ որդեամբ հասեր ես , բայց վախճում շատ տառապանք պիտի կրես , վասն զի ահա մեծ քրթինջիւն եկեր է քաղաքին մէջ , եւ տիրուհին զայրացած՝ կ'ուզէ գիտնալ թէ ո՛վ է ան որ այսքան վրդովմունք կը հանէ հոս » :

Սոխակը պատասխանեց . « Բարեբար տէր , միթէ ես ինքնիրեկն եկայ այստեղ . ամենակարող Մէլը զիս հոս քաշեց , եւ ո՛վ է որ անոր հրամանին զէմ պիտի գնէ . ան ուժ տուաւ նեղութեանց սովակուր եւ ան առաջ՝ նորդելով ինծի ուղեցոյց եղաւ . եւ ահա ա՛նոր հրամանին կը հնազանդիմ :

Սուրհանդակը , ա՛լ ասան չուենալով խօսակցելու , դարձաւ դշխոյին իմացել թէ նոյն սիրահար երիտասարդն է զոր անտառին մէջ տեսած էր :

Թէպէտ շատ ախորժ գպաց թագուհին , բայց անոր սիրոյն հաստատութիւնը փորձելու համար , անայլայլ գէմը մը առնելով սուրհանգակին ըսաւ . « Գնա՛ եւ իմ կողմէս ըսէ իրեն թէ իր չափէն վեր է այգքան բարձրը ձգտիրը եւ իմ անունս բերան առնելը , սակայն որովհետեւ իմ մարդասէր բնութեանն չի յարմարիր ինծի մօտ եկողը խոշտանգելով վտառել , ուստի կը հրամայեմ որ լռիկ ու հանդարտ կեանք մը վարէ , որպէսզի չփոթուի թեան առիթը ըլլալով ամբոյր իրեն զէմ չյաւրուցանէ » :

Ձ .

Այս անորոշ ու երկգիծի պատուէրը իմանալով , Սոխակը տարակուսանքի վարանման մէջ ինկաւ , եւ չէր գիտեր թէ ի՞նչ մտածէր , Լեւել չէր կրնար , երգել կը վախճար , եւ հանգչելու կարողութիւն չուէր . սակայն կամայ ակամայ ինք իր վրայ ճնշուած բանեցուցաւ եւ զշխոյին պատգամներուն հնազանդեցաւ :

Այսպէս թագուհւոյն հրամանովը պարաւանդուած քանի մը օր լուռ մնաց , սրտին խորէն կը հառաչէր , եւ գիշերն ի բուն կ'ողբար կը հեծեր եւ կը խորհէր հնաք մը գտնել այս լիճակէն ելլելու : Վերջապէս տեսաւ որ իրելով համբերելով ոչինչ յառաջ կուգայ , որոշեց նամակ մը գրել եւ գրկել թագուհւոյն , որ թերեւս ի դուր չարժեքով իրեն թոյլտուութիւն չնորհէ գոնէ երգելով իր օրերն անցրնելու : Այս ակնկալութեամբ Շուշան-Մաղկէն թուղթ մը առնելով եւ լեզուին գրելը արցունքներուն արիւնբանք մեղանին մէջ թաթխելով սա ձեւով գրեց իր նամակը .

« Ո՛վ տիրուհի իմ կեանքիս , լո՛ս ու զարդ աշխարհի , դուռն որ գուարճութիւն ես աշփին , բերկրութիւն սրտին , եւ ջու անուշ բուրմարը՝ կենդանութիւն ռնգունքին , նայե՛ տառապանքիս եւ գթա՛ իմ խեղճութեանս , վասնզի մանկութենէս ի վեր սիրոյ գրիք ըլլալով , տունէս ու ժողանդութենէս բաժնուած եւ դաշտերն ու լեռներն ինկած , անտառներուն մէջ կը փնտռէի իմ սիրոյս առարկան՝ զոր չճանչնալով առանց գիտնալու կը սիրէի՝ իսկ հիմա , ճշմարիտ սիրելիս գտնելով եւ ամենաջնաղ տենչալի անձիդ անուշ ջուրումը առնելով , կ'այրիմ կը սողորիմ . եթէ արժանի չեմ ջու դէմքիդ գեղեցկութեանը նախելու , գոնէ թոյլ տուր ինծի որ ջուսէրդ երգելով հանգչեմ իմ հոգի , որ անս պատրաստ է ջու սիրոյդ կրակին մատաղ ըլլալու : Արդ՝ իմ կեանքս ու մահս ջու ձեռքդ ըլլալով , հրամայէ ինծի՝ ապրի՛մ կամ մեռնիմ : Ո՛ղ կեցիր » :

Աւարտելով եւ կնքելով նամակը , տուաւ զշխոյին գործակալ թղթատար Շուշան-Մաղկին , որ միշտ ձեռքը պատրաստ տոմարներ ունէր եւ այս պաշտօնին կոչուած էր , եւ ինդրեց որ քայն թագուհւոյն տանի : Վարդը Սոխակին նամակը ընդունելով , կարգաց եւ հաճեցաւ անոր պատասխանել , եւ վարդագոյն թերթ մը առնելով անոր վրայ սա ամոռքիչ խօսքերը գրեց .

« Գիտցիր , ո՛վ սիրահարներու քաջ ախոյեան , թէ իմ բարեբարոյ բնութեանս յառկանին է հիւրընկալ ու ներողամիտ ըլլալ ինծի եկողներուն , մասնաւոր անոնց որ իմ հրամանիս կը հնազանդին . բայց այն որ կը յուսայ ինծի հետ եւ է հաղորդակցութիւն ունենալ , պէտք է որ երկայնամիտ , սեղ եւ ժուժկալ ըլլայ եւ համբերութեամբ սպասէ իմ

հովանւոյ տակ սահմանադրուած ժամանակը՝ որպէսզի վարձատրուի. ուրեմն խոհեմ եղիլ եւ զգոյշ թու ամէն մէկ վարմունքիդ մէջ, որ չար նախաձեռնութիւնն վտանգ մը չկրեն: Ո՛րք կեցիր:» Եւ տոմարը կնքելով տուաւ Շուշանին որ Սոխակին հասցնէ:

Սոխակը, Վարդին նամակը առնելով, մեկուսացաւ եւ անոր անուշ բուրմունքէն զուարթացած՝ ինչպէս գիտնիով, կը հոտոտէր զայն, սրտին ու աչքերուն վրայ կը դնէր եւ կ'ըսէր «Ահա զեղ ամենաբուժ՝ սպեղանի վէրքերու, եւ անգիշեր լոյս՝ աչքին»։ Եւ ան դադար համբուրելով ու հոտոտելով կը պիտէր, եւ չէր համարձակեր մատը կոխել՝ կնքը բաւարարու. հուսկ ապա, գողգողունէ ձեռքով նամակը բանալով, կարդաց, եւ անոր յուսադրական աւետարտութիւնէն խոսքերէն ուշաթափ ըլլալով գետինը ինկաւ։ Յետոյ, ոտքի ելլելով, սաստիկ ուրախութիւնէն խելքը գլխէն թռած, գիշերն իրուն այնպէս Վարդարանին իր թաղցը եղանակովը հնչեցուց որ պզտիկներն ու մեծերը սքանչացած մնացին։

ԱՊՐԱՐԻՍԱ ՄԱՐԳԱՐ ԽՈՃԵՆՏ ԵՐԵՒԱՆԵՑԻ

(Նարունակելի)

„ՄԱՐԳԱՐ“

ԵՒ ԻՌԻՍԱՀԱՏԱՏ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Մարտը, որուն տասնամակը տունուեցաւ մէկ քանի ամիս առաջ, առաջագոյն երրորդ մեծ ամառաթիւրին է, Հիւսիսափայայն ու Փորձին յետոյ, եւ թէ՛ այդ երկու նախորդներուն հըռչակը չէ ունեցած ոչ ալ փայլը, պէտք է խոստովանել թէ աննշմէ անելի ընդարձակ ծրագիր մը ունեցած է եւ անելի տեսականները տրւել է ըլլալ։ Առաջիններուն փայլը կը բացաւ արբուի մէկ քանի մեծ անուններով, Նալբանդեան, Բաֆֆի, Գամառ-Գաթիպա, Պարսաւ, Մկրտիչ Իմին, Քերթեկ Պատկանեան, անուններ որոնք բովանդակ ազգին համար ունէին պաշտօն ու հօգը նշանակութիւն մը, սակեց զատ, Հիւսիսափայայն ու Փորձը, երեսան զալով մայրիկ չըջաններու անկէ ուր դեռ ոչինչ կար հաստատուած, անկած են որոշ շարժում մը, Հիւսիսափայայն՝ ազատական, հակակղերական եւ բարձրորէն ազգասիրական ձգտումը արթնցնելով, եւ Փորձը գրական ու պատմական քննադատութիւնը հիմնելով ու բարձր գրականութեան ճաշակը զարգացնելով։

Մարտը եկած է շարունակել այդ սկսուած գործը։ շարունակողի գերը, անելի գոտարին, միշտ նուազ փայլուն կ'երեւան, եւ այն բոլոր գործերը որ Մարտին շուրջը հաւաքուած են, հակառակ որ աննշմէ անաւորուանայոց արդի լաւագոյն տաղանդներն են, նախորդ անուններուն մեծազորք ժողովրդականութիւնը չեն ունեցած։ Գրչին քննադատականները, Գամառ-Գաթիպայի թղթերը, Բաֆֆիի ուրուարդները՝ Փորձին մէջ, Նալբանդեանի սուր քրոնիկը եւ Նազարեանի խանդավառ զարգաբարսապաշտութեան յօդուածները՝ Հիւսիսափայայնին մէջ, ահա այն էջերը որ պակասած են Մարտին. բայց ասի Մարտին կարելի չէ մեղադրել, որովհետեւ այդ էջերը թէ՛ Մարտին մէջ երեցած չեն, Մարտին զուրա ալ ու եւ տեղ, առաւանայ մամուլին մէջ, գոյութիւն չեն ունեցած այս ամբողջ վերջին շրջանին։ Միակ մեղադրանքը զոր կարելի է ուղղել Մարտին, անհասարակութիւնն է անոր պարսկականութեան։ Մարտը, նուազ թանձրածաւալ եւ անելի ընտրուած ու հոծ, պիտի չանէր մեծապէս. Հիւսիսափայայն ու Փորձը միշտեւ այսօր ծայր ծայր կը կարգացուին անորժով։ Մարտի տասնամեայ հաւաքածոյին համար նոյն բանը կարելի չէ ըսել. այնտեղ կը գտնենք առաւանդայն արդի գրականութեան լաւագոյն էջերն մէկ քանի, ինչպէս Շիրվանզադէի Արտեմ Դիւսիսեանը, Փախագեանի վիպականները, Պոստանքի Տեղերը եւ Բորիս Ազաւանցի յուշագրութիւնները, Լէօն Կորաւնեւը, Մատթեանի, Արամ Չարլի, Իսահակեանի, Շանթի, Իսմիրեանի բանաստեղծութիւնները, բայց միանգամայն անաղիք դէպ մը անմարելի ուսումնասիրութեանը, ծանրաւ տաղառու զէպերու եւ անհամ բանաստեղծութեանը։ Այս գիտողութիւնը ներկայացնելէ յետոյ կը փութամ սակայն խիղճն անելցնել թէ երբեք ստով չեմ արգաքացներ այն սխառտեմական հակակրութիւնը զոր Մարտը կը ցուցնէ Մարտին եւ որ կը զարմացնէ զին անհողմանակ քննադատութեան թերթի մը կողմէն՝ ինչպէս որ կ'ըմբռնեմ Գրիգոր Արծրունիին հիմնարկութիւնը։ Աններկի է չեւտտովանել որ Մարտը իր կարեւոր տեղը ունի կողմսեան հազ քաղաքութեան մէջ, եւ անոր ուղղուած քննադատութիւնները պէտք է նպաստակ ունենան ոչ թէ զայն ուրախու ու չըրացնել, այլ զայն մղել կատարելագործութիւն։ Եւ այդ անիւրաւ հակակրութիւնը, որ Մարտի տարածմանը արդեւ ըրալու չափ յառաջ կացած է, արժանիք մը եւս կ'անելցնէ Պ. Արասխանեանի որ, հակառակ նիւթական աննշմէ պայմաններու, հակառակ աննշմէ շարունակական հարաւանքի մը, կըրցած է, գեղեցիկ յամառութեամբ ու անձնութիւնութեամբ մը. սովալ եւ իր գործը կանգուն պահել, Ըսի թէ Մարտը ընդարձակ է նախորդ երկու մեծ ամառաթիւրերուն ծրագիրը, եւ ասի ամենէն նշանակելի